

POSTANOWIENIE

31 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 31 sierpnia 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P.S.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 15 kwietnia 2022 r., I ACa 393/21,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) zasądza od pozwanego Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz powoda P.S. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych wraz z odsetkami, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu postanowienia Sądu Najwyższego z 31 sierpnia 2023 r. - tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 grudnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zasądził od pozwanego Banku spółki akcyjnej w W. (dalej: „Bank”) na rzecz powoda P.S. kwotę 75 967, 99 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 maja 2019 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z 15 kwietnia 2022 r. oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Jego zdaniem w sprawie występują następujące zagadnienia prawne:

1. „ Czy obowiązek wzięcia pod uwagę przez Sąd z urzędu nieważności czynności prawnej (art. 58 § 1 i 2 k.c.) oznacza, że Sąd może na tej podstawie uwzględnić powództwo o zwrot nienależnego świadczenia (art. 410 k.c.), wywodzone z innej podstawy faktycznej, czy też tego rodzaju rozstrzygnięcie oznaczać będzie wyrokowanie, co do przedmiotu nieobjętego żądaniem pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.) ?”;
2. „ Czy w świetle zasady pewności prawa, gwarantowanej przez art. 2 Konstytucji, dopuszczalna jest ocena naruszenia przez przedsiębiorcę przepisów prawa, przy zawieraniu umowy konsumenckiej, dokonywana z uwzględnieniem wykładni orzeczniczej tychże przepisów, ukształtowanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wiele lat po zawarciu umowy, czy też ocena ta winna się odnosić do standardów obowiązujących w dacie zawarcia umowy?;
3. „ Czy uzasadniona jest wykładnia art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 358 § 2 k.c. przy umowie kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, polegająca na przyjęciu, że uznanie za niedozwolone postanowień umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty CHF, odsyłającej do tabeli kursowej banku skutkuje przyjęciem, że umowę jako niewykonalną należy uznać za nieważną, czy też należy przyjąć, że wobec obowiązywania w chwili orzekania przepisu dyspozytywnego prawa krajowego tj. art. 358 § 2 k.c., umowa kredytu po wyłączeniu stosowania nieuczciwych postanowień umownych odnoszących się do tabeli kursowej banku może nadal obowiązywać w świetle krajowego porządku prawnego z zastosowaniem miernika waloryzacji w postaci średniego kursu NBP, przy respektowaniu podstawowej zasady związania

stron umową w pozostałym zakresie, w tym także treścią zmian do umowy, umożliwiającym dalsze wykonywanie umowy, z pominięciem zakwestionowanych postanowień ?”;

4. „ Czy w ramach oceny zasadności roszczeń kredytobiorcy o zwrot nienależnego świadczenia w postaci uiszczanych na rzecz banku rat kapitałowo – odsetkowych kredytu, dochodzonego w oparciu o art. 410 § 2 k.c., oceny czy spełnienie przez niego świadczeń na rzecz banku czyniło zadość zasadom współżycia społecznego należy każdorazowo dokonać, na podstawie art. 411 pkt 2 k.c., oceny czy spełnienie przez niego świadczeń na rzecz banku czyniło zadość zasadom współżycia społecznego jako słuszne, społecznie akceptowalne i realizujące zasadę uczciwego postępowania, polegające na rozliczeniu się z tego co zostało przysporzone, uwzględniając okoliczność, że kredytodawca (bank) wykonał zobowiązanie wynikające z umowy i postawił do dyspozycji kredytobiorcy środki kredytu, a jego świadczenie polegające na czynieniu doprowadziło do powstania zaskłości, których nie sposób odwrócić i w przypadku nieważności umowy restytucja świadczeń w ujęciu zwrotu sobie przez strony nominalnych wartości nie jest możliwa, gdyż świadczenia stron były różnorodnej, czy też taka ocena nie powinna być przeprowadzana, a kredytobiorcy należy się zwrot wszystkich spełnianych świadczeń, bez uwzględnienia charakteru świadczeń obu stron i bez przeprowadzania oceny czy restytucja, w ramach indywidualnego przypadku, jest możliwa?”

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma istotne znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl.; z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl.; i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tych wymagań, problematyka na którą wskazuje skarżący była bowiem wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego a pozwany przekonująco nie wykazał by – w okolicznościach rozpoznawanej sprawy - istniała potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Zagadnienie oznaczone jako pierwsze sprowadza się w istocie do twierdzenia, że Sąd Apelacyjny oddalając apelację – z naruszeniem art. 321 w zw. z art. 187 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. - uwzględnił powództwo o zwrot nienależnego świadczenia na podstawie faktycznej nie sprecyzowanej przez

powoda. Kwestia ta nie stanowi zagadnienia prawnego uzasadniającego przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania lecz dotyczy prawidłowości stosowania prawa w okolicznościach sprawy.

W judykaturze Sądu Najwyższego nie budzi żadnych wątpliwości niedopuszczalność uwzględniania powództwa na podstawie faktycznej nie sprecyzowanej przez stronę, także wtedy gdy dotyczy ono nienależnego świadczenia wywodzonego z nieważności umowy. Kwestia natomiast, czy kwota zasądzona przez Sąd mieści się w podstawie faktycznej żądania podlega zawsze ocenie w okolicznościach konkretnej sprawy. Związanie granicami żądania w rozumieniu art. 321 § 1 k.p.c. nie oznacza bezwzględnego związania literalnym sformułowaniem żądania pozwu. Sąd jest bowiem związany tym co stanowi wolę powoda. Wszelkie zabiegi interpretacyjne w zakresie wykładni żądania nie mogą doprowadzić do tego by Sąd zmienił rzeczywistą treść żądania powoda i orzekł o czymś więcej niż domagał się powód albo o czymś czego powód nie żądał.

Kwestia ta musi być jednak rozstrzygana *ad casu*, gdyż tylko na tle okoliczności konkretnej sprawy ustalić można, czy sąd dokonał w wyroku jedynie sprecyzowania żądania powoda, czy też zastąpił je czymś czego powód w ogóle się nie domagał (zob. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2019 r., III CZP 105/18, OSNC 2020, nr 2, poz. 18 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 12 września 2014 r., I CSK 635/13, niepubl.; z 23 maja 2013 r., I CSK 555/12, IC 2015/6, s. 56; z 9 maja 2008 r., III CSK 17/08, niepubl.; z 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07, niepubl.; i z 19 stycznia 2006 r., IV CK 115/07, MoP 2006, nr 4, s. 170; a także postanowienie Sądu Najwyższego z 27 września 2000 r., V CSK 1099/00, niepubl.).

Uzasadnienie wniosku nie przekonuje również o potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania w zakresie zagadnienia drugiego dotyczącego retrospektywnego stosowania standardów informacyjnych wypracowanych w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniano już bowiem jakie standardy powinny być spełnione by uznać, że konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym z uwzględnieniem, że istotne są w tym względzie kryteria obiektywne, a nie akcentowane we wniosku zawinienie banku (zob. m.in. wyroki z

27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.; i z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22, niepubl.).

Ponadto wykładnia prawa unijnego dokonywana przez TSUE ma charakter deklaracyjny i jest skuteczna *ex tunc*, znajduje zatem zastosowanie – poza sytuacjami, gdy Trybunał zdecyduje się na ograniczenie skutków czasowych przyjmowanych przez siebie wykładni – także do stosunków prawnych powstałych przed wydaniem wyroku (zob. m. in. wyroki z 8 kwietnia 1976 r., 43/75, Gabrielle Defrenne przeciwko Societe Anonyme Belge de Navigation Aerienne Sabena, ECR 1976, s. 455 i z 6 marca 2007 r., C-292/04, Wienand Meilicke, Heidi Christa Weyde i Marina Stöffler przeciwko Finanzamt Bonn-Innenstadt).

Odnosnie do zagadnienia trzeciego stwierdzić należy, że w judykaturze Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; i z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21).

Co do zasady, jeżeli sąd stwierdzi niedozwolony charakter określonego postanowienia umownego, to przyjmując jego bezskuteczność nie może uzupełnić umowy przez zmianę treści abuzywnego postanowienia. Nie jest zatem możliwa zmiana treści nieuczciwych warunków zawartych w umowach przez odwołanie się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP

45/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22; postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo, a także wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 Banco Español de Crédito SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA; z 8 września 2022 r., w sprawach połączonych od C-80/21 do C – 82/21 oraz wyrok TSUE z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B., M.B. przeciwko X S.A., w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29) stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił.

Przyjęcia skargi do rozpoznania nie uzasadnia również zagadnienie sformułowane jako czwarte. Rozbieżności w zakresie wykładni art. 410 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 405 k.c., odnoszące się do teorii dwóch kondycji oraz salda przy ocenie zasadności roszczenia restytucyjnego dochodzonego przez kredytobiorcę zostały rozstrzygnięte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadzie prawnej - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21.

Nie budzi wątpliwości, że postanowienie abuzywne należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejące, a pobrane na jego podstawie świadczenia – za nienależne i podlegające zwrotowi (zob. wyroki TSUE z 21 grudnia 2016 r. w połączonych sprawach C-154/15, C-307/15 i C-308/15 i z 14 marca 2019 r., C-118/17). Oznacza to, że świadczenia spełnione na podstawie takiej umowy

podlegają zwrotowi stosownie do reżimu zwrotu nienależnego świadczenia. Kompensata wzajemnych wierzytelności może nastąpić w ramach jednego postępowania poprzez skorzystanie z powództwa wzajemnego lub zarzutu potrącenia, natomiast jej dokonywanie z urzędu przez sąd jest niedopuszczalne.

Wprowadzenie do zagadnienia dotyczącego rozliczenia stron problematyki art. 411 pkt 2 k.c. sprowadza się natomiast do tezy, że mimo stwierdzenia przez Sądy *meriti*, że skarżący rażąco naruszył istotne interesy konsumenta przez działanie sprzeczne z dobrymi obyczajami na skutek stosowania klauzul abuzywnych, żądanie powoda nie powinno być uwzględnione skoro spełnienie przez niego świadczenia czyniło zadość zasadom współżycia społecznego.

Kwestia ta była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w uchwale z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20 (OSNC 2021, nr 6, poz. 40), w której przyjęto że art. 411 pkt 2 k.c. jest w orzecznictwie interpretowany wąsko i nie powinien być stosowany do konsumenta spłacającego kredyt na podstawie nieważnej umowy. W konsekwencji co do zasady należy odrzucić zapatrywanie, że konsument spłacający kredyt udzielony mu na podstawie umowy dotkniętej nieważnością, czyni zadość zasadom współżycia społecznego na podstawie art. 411 pkt 2 k.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 98 § 1¹ k.p.c., art. 99 w zw. z art. 391 § 1 i w zw. z art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst. jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

[A.T.]

[ms]

